

IV. TÜRK TARİH KONGRESİ

Ankara 14-14 Kasım 1948

Evvelce Ankarada toplanması kararlaştırılan IV. Türk Tarih Kongresi 10 Kasım 1948 Çarşamba sabahı saat 11 de Millî Eğitim Bakanının bir söyleviyle çalışmalarına başlamış dört günlük kesif bir faaliyetten sonra 14 Kasımda nihayete ermiştir. İkinci Dünya Harbinin doğurduğu buhran ve sarsıntılar her memlekette olduğu gibi bizde de ilmî çalışmaları güçleştirmiş, aynı zamanda 15 - 20 Kasım 1943 de toplanan III. Türk Tarih Kongresi ile aradaki zaman fasılasını biraz uzatmış bulunuyordu. IV. Türk Tarih Kongresine sunulan tebliğler ilim adamlarımızın gayretli araştırmalarıyla bütün güçlüklerle rağmen kazandıkları başarıyı aksettiriyor. Kongre hakikaten pek verimli olmuştur.

Açılış günü Büyük Türk Önderi Atatürk'ün ölüm yıldönümüne tesadüf ettiğinden acımız tazelenmişti. Saat 9'u 5 geçe Dil Tarih Fakültesi kongferans salonunda büyük bir kalabalık onun aziz hatırasını şükranla yad etmiş, toplantı hitamında bu kalabalığa karışmış olan Kongre üyeleri Etnoğrafya Müzesine giderek muvakkat kabre çelenk koymuşlardır.

Sayısı oldukça kalabalık bir yekûn teşkil eden delegeler, Ankara Üniversitesi Harp Tarihi Encümeni, Fransız Arkeoloji Enstitüsü, İngiliz Arkeoloji Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Milletler-Arası Şark Tetkikleri Cemiyeti, Türk Coğrafya Kurumu, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, Türk Dil Kurumu gibi ilmî kurum ve kurulları temsil ediyorlardı. Tahsin Banguoğlu'nun açış söylevini Türk Tarih Kurumu ve Kongre Başkanı Şemseddin Günaltayın söylevi takip etmiş ve üniversiteliler adına mesajlar tekrarlanmıştır. Bundan sonra Kongre Sekreteri Ulug İğdemir, Tarih Kurumunun son beş yıllık çalışmaları hakkındaki raporu okumuş. Kurum Asbaşkanı Afet İnan Kurumun beş yıllık arkeolojik çalışmalarını izah etmişlerdir.

Kongreye sunulan tebliğ ve raporlar, mahiyetlerine ve kronolojik sıraya göre genel toplantılara ve seksiyonlara ayrılmışlardır. Seksiyonlarda lüzumlu görüldüğü zaman tartışmalar yapılmış veya sualler sorularak fazla malûmat istenilmiştir. Genel toplantılarda tartışma yapılmamıştır.

Genel toplantılardan başka şu seksiyonlar teşkil edilmiştir.

- 1 — Eski Anadolu ve Ön Asya Seksiyonu.
- 2 — Klâsik Çağlar ve Bizans Seksiyonu.
- 3 — Orta Asya ve Orta Çağ Türk Tarihi Seksiyonu .
- 4 — Osmanlı Tarihi Seksiyonu.

Çarşamba günü öğleden sonra saat 15 de seksiyon halinde oturumlar başlamıştır. Eski Anadolu ve Ön Asya seksiyonunda İstanbul Üniversitesine mensup doçent Dr. Halet Cambel, *Karatepe heykeltraşlık eserleri hakkında teknik ve stilistik mülâhazalar*, Ankara Üniversitesi doçentlerinden Dr. Sedat Alp, *Eti Devletinin İç Bünyesi*; Arkeoloji Profesörü Ekrem Akurgal, *Eti Sanatının Yunan Sanatına Tesiri*: İst. Arkeoloji Müzeleri tablet uzmanı Dr. Kraus, *İstanbul Çivi Yazılı Tablet Koleksiyonuna ait yeni çalışmalar ve metin neşriyatı* üzerinde son derece ilgi çeken tebliğlerini sunmuşlardır. İst. Fransız Arkeoloji Entitüsü Müdürü Prof. A. Gabriel'in *Frikyada Midas Şehri Kazıları* adlı raporu, profesörün bizzat geleme-yişi yüzünden Dr. Halet Çambel tarafından okunmuştur.

Klâsik Çağlar ve Bizans Seksiyonunda aynı saatlerde İst. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Çağ Tarihi doçenti Dr. Afif Erzen. *Büyük İskenderle III. Dariüs arasındaki Isos Meydan Muharebesinin Mevkii*; Prof. Dr. E. Bosch *Imp. Gordiauns'un isim ve portresini havi Anadolu şehir sikkeleri*; Arkeoloji asistanı Dr. Jale İnan, *Sidede Bulunan Heykeltraşi Eserler* ve Ayasofya Müzesi Müdürü Bay Muzaffer Ramazonoğlu ise *Son Arkeolojik Keşiflere göre Sent İren ve Ayasofya Mıntıkasının Tarihi* üzerinde tetkiklerinden bahsetmişlerdir. Projeksiyonla gösterilen resim ve plânlar, konuların daha iyi göz önünde canlanmasına yardım ediyordu.

Orta Asya ve Orta Çağ Türk Tarihi Seksiyonunda İst. Hukuk Fakültesi profesörlerinden Sadri Maksudî Arsal. *Eski Türklerdeki Soy-oymak Teşkilâtının İstinad Ettiği Esaslar*; Türkoloji profesörü Dr. Rahmetî Arat, *Türklerde Vakit Tesbiti Meselesi*; Prof. Dr. Süheyl Ünver, *Kanunnâme-i Çin ve Hatay*; İst. Arkeoloji Müzesi nümizmatlarından İbrahim Artuk. *İstanbul Arkeoloji Müzelsi Nümizmatik Kabinesine Giren Sikkeler* mevzuu üzerinde konuşmuşlardır. Seksiyonlardaki hummalı faaliyetin tek mahzuru, delegelerin başka seksiyonlardaki konuşmaları dinleyebilmek için serbest kalamamalarıydı.

Osmanlı Tarihi Seksiyonunda doçent Dr. Halil Inalcık. 1431 *Tarihli Tımar Defterine göre Fatih Devrinden önce Tımar Sistemi*;

Dr. Anhegger, *Osmanlı İmparatorluğunun XVI. asırdaki İdârî Meseleleri*; Konya Müzesi Müdürü Zeki Oral, *Turgut Oğulları*; Osman Ferit Sağlam, *Henüz Yayınlanmamış Bazı Kitabelerle Mes-kûkâtımızın Millî Tarihimize Hizmetleri*; Eftaleddin Tekiner, *Şair Nedimin Meşkûk Medfeni ve Damat İbrahim Pş. nın Vefatı*; Ankara Üniversitesi Tarih profesörü Bekir Sıtkı Baykal, *Patrona Halil Ayaklanması*; Başbakanlık Arşivi Genel Müdür Muavini Selâhaddin Elker, *Mustafa Reşit Pş. ve Türk Arşivciliğinden bahsetmişler ve ilk günün çalışmaları Millî Eğitim Bakanının verdiği çay ile sona ermiştir.*

İkinci gün ilk seksiyonda Dil Tarih Fakültesi Antropoloji Ord. Profesörü Dr. Şevket Aziz Kansu ve Dr. Seniha Tunakan. *Karaoğlan Höyüğünden Çıkarılan Eti. Frik ve Klâsik Devir İskeletlerinin Antropolojisi*; Dr. Kılıç Kökten, *Anadoluda Prehistorik Yerleşmeler ve 1944 - 48 yıllarında yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları*; Sümeroloji asistanı Dr. Mebrure Tosun. *Kapadokya Tabletleri Üzerindeki Mühür Baskıları*; Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Dr. Hamit Koşay. *Türkiyede Eski Medeniyetlerin Maddî Kültürle Temadisi*; İst. Üniversitesi asistanlarından Dr. Nihal Ongunsu. *Üzerinde Tavşanlı Tanrı Tasviri Bulunan Eti Reliefleri*; Ankaradan Dr. Emin Bilgiç *Eski Babil Alış-veriş Vesikalarının Tartışmalı bir Meselesi ve İzah Yolu*; Dr. Halet Çambel. *Frikyada Yazılıkayada bir Kalkolitik Mezarın Keşfi*; Dr. Selçuk Ar. *Çivi Yazılı Kaynaklarda Geçmekte Olan Türk Adının İzahı* mevzuu üzerinde konuşmuşlardır.

Klâsik Çağlar ve Bizans Seksiyonunda İst. Üniversitesi asistanlarından Aşkıldil Akarca ve Sabahat Atlan Ankaraya gelememiş olduklarından doğrudan doğruya Bergama Müzesi Müdürü Osman Bayatlı'nın *Asklepion Eserlerinin Restoresi* adlı konuşması dinlenilmiş sonra Ankara Üniversitesi asistanlarından Yusuf Boysal, *Hele-nistik Devrin Korint Nizamındaki En Eski Dini Yapısı olan Silifkeye veus Olba Tapmağından*; Nümizmat Cevriye Artuk *İstanbul 1944 den beri bulunan definelere* bahsetmişlerdir.

Üçüncü Seksiyonda Erzurum Lisesi Tarih Öğretmeni Dr. Ba-haeddin Öge, *İslâmdan Önceki Türk Devletlerinde Tımar Sistemi*, Prof. Mükrimin Halil Yınanç, *Sultan Baykara Hakkında Kaynaklar*; Prof. Ahmet Caferoğlu, *Türk Tarihinde Nöker ve Nökerzâde-ler Müessesesi*; Türkoloji asistanı Kasım Kufralı, Gazneliler ile Sel-

çuklular Devrinin Tezkiir Muhiti; Dr. Ahmet Temir, Kırşehirde Bulunan 1272 tarihli Mogolca Vakfiye adlı tebliğlerini okumuşlardır.

Osmanlı Tarihiyle meşgul olan kısmın programında ilk defa Prof. Gabriël'in Bursa Anıtları hakkındaki tebliği vardı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi profesörlerinden Ömer Lütfi Barkan, *Türkiye İktisat ve Maliye Tarihinin Kaynaklarından Biri Olarak Tahrir Defterleri*; Prof. Dr. Süheyl Ünver, *İlk Osmanlı Hükümdarlarının Hususi Kütüphaneleri*, Dr. Anhegger, *Mostar Köprüsü ve Mimir Hayreddin*; Hikmet Bayur, *Nadir Şah Afşarla I. Sultan Mahmud Arasında Hindistan Seferi Hakkında Teati Olunan Mektuplar*; Ankaradan Prof. Dr. Şinasi Altundağ, *II. Mahmud Zamanında Gürcistan Meselesi*; Prof. Ziyaeddin F. Fındıkoğlu, *İktisadî Tefekkür Tarihimize Ait Yeni bir Vesika*; Ali Canib Yöntem, *XVIII. asır başlarında sadr-ı azam olan Şair Rami Pş. nın bizzat kaleme aldığı Sulhnamesinin Tavsifi*; Tarih asistanı Fuat Ezgü, *XIX. asır sonlarında Türkiye-Amerika Siyasi Münasebetleri*; Öğretmen Nebahat Tözeren *Ecnebilerin Türkiyede Mülk Edinmeleri*. Adana Müzesi Müdürü Naci Kum. *Adanada Şeri Mahkeme Sicilleri* üzerindeki araştırmalarını anlatmışlardır .

Üçüncü günü tamamen genel toplantılar halinde çalışılmış ve Türk Tarih Kurumu adına yapılan kazılar ele alınmıştır. Muhtelif mıntikalarda yapılan bu kazıların başkanları, kazı mıntikalarını ve buluntuları tanıtmışlar, kazıların ortaya attığı meseleler hakkında kongre delegelerini aydınlatmışlardır. Önce Dr. Hamit Koşay *Alacahöyük*, sonra Dr. Tahsin Özgüç, *Karum-Kaniş* kazısından bahsetmiş, Dr. Nimet Özgüç Kültepeden küçük eserleri tanıtmıştır. Sümeteroloji asistanı Dr. Kemal Balkan bu kazıda bulunan çivi yazısı kaynakların mahiyeti hakkında konuşmuştur. Kültepe tabletleri ve Karatepe yazıtları bilhassa ilgi topluyordu. Karatepede önemli neticeler elde eden kazı başkanları Prof. Dr. Bossert ve Doçent Dr. Bahadır Alkım, Karatepe buluntularını ve kitâbelerin ortaya attığı tarihi meseleleri son olarak İst. Üniversitesi Arkeoloji profesörü Dr. Arif Müfid Mansel, *Side kazısından* bahsederek Güney Anadolu kıyısındaki bu Roma şehri harabelerini tanıtmışlardır.

Cumartesi günü sabahı I. Seksiyonda Dr. Şevket Aziz Kansu ve Fikret Ozansoy'un *Ankara Civarında Yeni Paleolitik Buluntular*; Dr. Kılıç Köktenin *Anadoluda Prehistorik Malzeme ve Ele Geçen Bazı Maddi Kültür Belgelerinin Etnografya Yoluyla İzahı*; Şevket

Aziz Kansu ve Meliha Ünsalın *Tilkitepe (Van) Kazısından Çıkarılan İskeletlerin Antropolojisi*; Dr. Emin Bilgiçin, *Kültepe Bulutlarının Önemi*; Dr. Selçuk Arın, *Arzava Mektuplarında Mevcut Türk Dillerine ait Özelliklerin İzahı* adlı konuşmaları dinlenilmiştir.

Klâsik Çağlar ve Bizans Seksiyonunda İst. Teknik Üniversitesi Sanat Tarihi asistanı Mükerrerrem Usman'ın *Konya Müzesindeki Siyah Figürlü Yunan Lekythosu* adlı tebliğiyle işe başlanılmış, arkeolog Mahmud Akok, *Ankara Çevresindeki Bazı Klâsik Çağ Buluntuları*; İst. Arkeoloji Müzeleri Müdürü Aziz Ogan, *Ayamariya Pammakaristos (Fethiye Camii)*; Arkeoloji Müzesi Müdür Muavini Rüstem Duyuran *İzmit ve Silivride yapılan Arkeolojik Araştırmalar* adlı konuşmaalrını yapmışlardır. Bay Rüstem Duyuranın Silivride, Antakya Müzesi Müdürü Ruhi Tekanın Tarsusda buldukları mozaikler delegelere tanıtılmıştır.

Osmanlı Tarihi Seksiyonu ise aynı günün sabahı Dr. Neşet Çağatayın, *Osmanlı İmparatorluğunda Reayanın Miri arazide toprak Tasarrufu ve İntikal Tarzları*; Dr. Tayyib Gökbilginin, *XVI. asırda Mukataa İşlerinde Kadılık Müessesesi*, Prof. Cavit Baysun'un *Müverrih Hasan Bey-zade*; Ali Canib Yöntemin, *Vahit Mahtumiye ait mülâhazalar*; Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Tahsin Öz'ün *Yıldız Maruzat Dairesi Arşivi* üzerindeki incelemelerini dinleyerek oturuma son vermiştir.

Cumartesi öğleden sonra Dr. Şevket Aziz Kansu genel toplantıda *Bir Antropolojist Gözüyle Kâinat, İnsan ve Hayat*; Prof. Zeki Velidi Togan, *Türk Destanı Hanne ve Tarihi Değeri*; Ankara Üniversitesi Felsefe doçentlerinden Nusret Hızır, *Tarih Felsefesinin Mantiki Bünye Bakımından Tahlili* üzerinde değerli incelemeler yapmışlar şe IV Türk Tarih Kongresinin nihayet bulduğu ilân edilmiştir.

Kongrenin devamı müddetince delegeler Millî Kütüphaneyi, Ankara Bedestanındaki Hitit Müzesini gezmişler, Reısicumhur İsmet İnönü tarafından verilen çayda hazır bulunmuşlardır. Kongrede okunan tebliğler ve bunlardan doğan tartışmalar, daha evvelki kongrelerde yapıldığı gibi bir kitap halinde neşredilecektir.

Kongrenin başarılarını tebrik ederken V. Türk Tarih Kongresinin de verimli ve muvaffakiyetli olmasını dileriz.

Mükerrerrem USMAN